

УДК 746.3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОРНАМЕНТІВ ЗАКАРПАТТЯ КІНЦЯ ХІХ-ХХ СТ. В ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБАХ ДЛЯ СУЧАСНИХ ІНТЕР'ЄРІВ

ВАСИЛЬЄВА Олена, ВАРОДІ Яна

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Представлено результати дослідження особливостей народної вишивки Закарпаття Х/Х - ХХ ст. Визначено за етнічними групами українців різновиди вишивки Закарпаття, їх особливості (структура, елементи, колірна гама). Встановлено основні композиційні рішення домашнього текстилю Закарпаття. Запропоновано рекомендації використання орнаментів і традиційних кольорів при розробці сучасних текстильних виробів в українському стилі

Ключові слова: народна вишивка, колірна гама, типи орнаментів, проектування сучасного текстилю, проектування.

ВСТУП

Напрямки розвитку сучасної моди неможливі без використання спадщини багатих народних традицій, які передавались із покоління в покоління. Одним з таких напрямів є вишивка. Народна вишивка займає особливе місце в житті людини і є зразком духовно-художньої культури нашого народу. Розуміння структури народних орнаментальних композицій, їх розташування в композиції виробу дуже важливе при проектуванні різноманітних виробів в народному стилі. дослідження художніх особливостей орнаменту Закарпаття кінця ХІХ – початку ХХ ст. його композиції виробів інтер'єрного призначення дає змогу у подальшому використанні його в сучасних текстильних виробках.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дизайн сучасних етно-виробів, а особливо текстилю вимагає глибокого розуміння композиційного утворення народних виробів. Дослідження текстильних виробів етнічних груп українців Закарпаття є важливим для проектної бази дизайнерів, що працюють з напрямом етно-стиль.

Метою дослідження є визначення структурно-композиційних особливостей орнаменту Закарпаття кінця ХІХ – початку ХХ ст. Визначення композиційне розташування орнаменту на виробках інтер'єрного призначення. Трансформування та стилізація Закарпатських орнаментів кінця ХІХ – початку ХХ ст. для сучасних інтер'єрних текстильних виробів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У Закарпатті традиційно визначаються 4 етнічні групи українців: гуцули, бойки, лемки, долиняни. Для гуцулів Закарпаття характерно різноманіття вишивальних технік, геометричність орнаменту (S - подібні фігури, хрести, різноманітні ромби, зубці, роги, меандри, тощо) і антропоморфні зображення людини, які зображувались, дуже рідко. Геометричні фігури в орнаменті гуцулів поєднувались в горизонтальні чи вертикальні стрічки, орнамент був складним, ритмічним. За кольоровим рішенням дані орнаменти були поліхромні, але в кінці XIX – початку XX ст. в зв'язку із промисловим розвитком, з'явилися нові можливості фарбування ниток, і отримання нових кольорів та відтінків, тому гамма розширилась. Рослинні орнаменти тут почали поширюватись під впливом галицьких гуцулів та сусідніх етносів в кінці XIX ст. – 20-30 рр. XX ст. [1-4].

Бойківський орнамент геометричний, утворений із простих скісних, ламаних та зубчастих ліній. Це стрічковий орнамент, який утворювався через поєднання зубців, зигзагів, спіралей, плетінок, меандрів. Найголовнішим геометричним мотивом залишався ромб та квадрат. Колорит бойків у першій половині XIX ст. був однобарвний, вибіленими та не вибіленими кольорами, від цього орнамент виглядав дуже вишукано та скромно. В середині XIX ст. в орнамент проникає чорний колір вже в кінці 19ст орнамент окрасився синіми та червоними кольорами і вже тільки в перших роках XX ст. орнамент потихеньку починав ставати поліхромним.

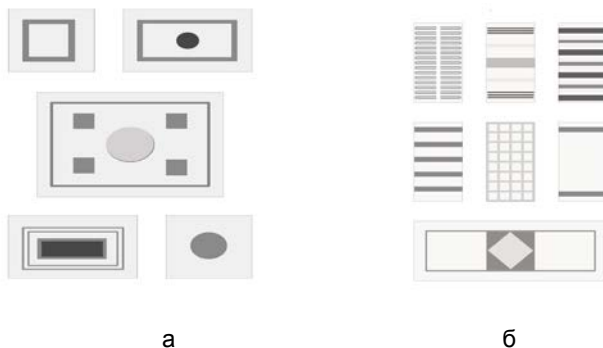
Лемківська вишивка, має багато схожого з бойківською. Лемки все рівно мали свої риси та художні особливості в орнаментах, а саме геометризовані орнаментальні мотиви. Орнамент у лемків були з ламаних, прямих, одинарних або здвоєних зубчастих стрічок. Найчастіше використовуваними були хрестики, трикутники, ромби, кривульки, розетки, які компонувались в смуги. З XX ст. у лемків поширення набирає квітково - рослинний орнамент: Що до кольорових рішень лемків в XIX ст. вишивали білими нитками, потім почали додавали чорний колір, багатобарвним орнамент у лемків почав ставати у кінець XIX ст. найактивніше він проявився вже у 1920-х рр. [2].

Вишивки долинян Закарпаття різнобарвні, в них немає домінуючого кольору. Орнаментальні мотиви вміщали в собі геометричні, стилізовані рослинні мотиви та реалістичні рослинні. Активно використовувався в різних варіантах ромб, скісний хрест, пелюсткові квіти «косиці». Що до композицій вишивки, то тут було різні варіанти: доцентрово-замкнуті, сітчасті, трирядні фризиви, стрічкові, комбіновані [2].

До початку XX ст. на побутовий текстиль майже не вишивався. На Закарпатті використовували товсті тканини для інтер'єру, вишивані тканини інтер'єрного призначення важко приживались в побуті, тому що

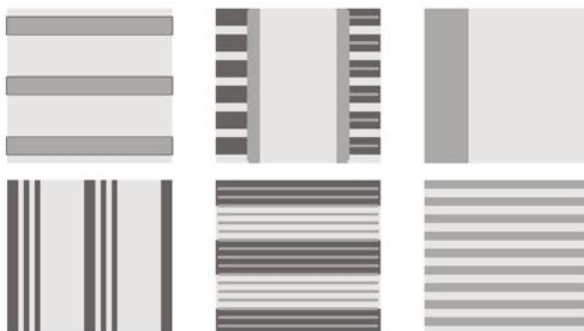

ці тканини ткалися саржевим переплетенням, що вже створювало деякий декор на тканині і на такій тканині вишивати було складно.

Рис. 2. Композиційне традиційне розміщення орнаменту на скатертинях (а) та рушниках (б) Закарпаття

Закарпатці ткали рушники, скатертини, серветки з білих ниток. В XIX ст. у побутовому текстилі, орнаментом оздоблювали тільки святково – обрядові рушники та скатертини. На початку XX ст. почали вишивати інші текстильні предмети побуту. При цьому слід зазначити, що кольорова гамма була поліхромною (могли використовуватися холодні, контрастні барви або теплі, світло-ніжні кольори, які плавно переходили один в один).

Рис. 2. Композиційне традиційне розміщення орнаменту в сучасних шторах в етностилі

За результатами проведеного аналізу визначено композиційні рішення розміщення орнаментів на текстильних виробих. На скатертинях найчастіше центровані композиції, де традиційно

орнаментом заповнювались центр та краї композиції; на рушниках композиційне вирішення найчастіше визначалось горизонтальним смужковим заповненням вертикальної композиції (рис. 1, б).

В сучасному інтер'єрі є різні предмети: штори, декоративні подушки, валики, текстильні крісла, ковдри, текстильні панно, килимки, скатертини, рушники тощо, що не було у побуті українців. Але структура розташування декоративних вишивальних елементів дає змогу передавати етнічного колориту виробам, як наприклад структура розташування орнаментів на шторах (рис. 2) була запозичена з рушників та подушок.

ВИСНОВКИ

Проаналізовано на виокремлено загальні відмінності Закарпатської вишивки, її основні елементи та орнаментальна структура. Визначено композиційні структури, що застосовувались на певних видах інтер'єрного текстилю: рушниках, скатертинах. Та визначено способи їх застосування в сучасних текстильних виробам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пилип Р. І. Композиція традиційної вишивки Закарпаття кінця XIX – першої половини XX ст. / Р. І. Пилип // Вісник Львівської національної академії мистецтв . – Спецвипуск «Ерделівські читання». – Л. – У. : Гражда, 2008. – 154 – 166 с.
2. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття XIX – першої половини XX ст. / Р. Пилип . У. друкарня ПП «Повч Р. М», 2012. – 466 с.
3. Свйонтек І. Гуцульські вишивки Карпат // Мистецтво геометричного орнаменту і колориту. Книга 4 / І. Свйонтек. – Л.: Апріорі, 2015. – 264 с.
4. Шандро М. Гуцульські вишивки / М. Шандро. – Ч.: Видавничий дім «Букрек», 2005. – 104 с.
5. Шухевич В. О. Гуцульщина: перша та друга частина /В. О. Шухевич. – Л.: «РутПринт», 1977. – 350 с.

VASYLIEVA O., VARODY Y.

FEATURES OF THE USE OF DECORATIVE PATTERNS OF ZAKARPATTIA OF XIX – XX ST. IN TEXTILE FOR MODERN INTERIORS

The paper presents the results of the study of features of the national embroidery of the Zakarpattya X / X of the XX century. The types of embroidery in Zakarpattya, their features (structure, elements, color scale) are determined by ethnic groups of Ukrainians. The basic composite solutions of the home textiles of Zakarpattya are offered. Recommendations style are offered use of ornaments and traditional colors in the development of modern textile products in the Ukrainian

Key words: folk embroidery, color scale, types of ornaments, design of modern textiles, designing.